

Савельєва І. В.,
ад'юнкт Одеського державного
університету внутрішніх справ
(м. Одеса, Україна)

УДК 342.9:378

ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті охарактеризовані поняття «підготовка кадрів», «державна політика у сфері вищої освіти», визначено їх характерні ознаки та на цій підставі наведено правові та теоретичні засади визначення дефініції «підготовка кадрів для Національної поліції України» як складової державної політики у сфері вищої освіти. Доведено, що зміст державної політики у сфері вищої освіти визначається визнанням освіти як державного пріоритету, від якого залежить розвиток історичного, економічного, соціального, культурного життя суспільства.

Ключові слова: підготовка кадрів, вища освіта, державна політика у сфері вищої освіти, рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти, Національна поліція України.

Inna Savelyeva. Training of Personnel for the National Police of Ukraine As a Component of the State Policy in the Field of Higher Education. – Article.

The article describes the concepts of “training of personnel”, “state policy in the field of higher education”, identifies their characteristics and on this basis the legal and theoretical basis for determining the definition of “training personnel for the National Police of Ukraine” as part of the state policy in the field of higher education. It is proved that the content of the state policy in the sphere of higher education is determined by the recognition of education as a state priority, on which the historical, economic, social, cultural development of the life of society depends.

Keywords: personnel training, higher education, public policy in higher education, higher education levels, higher education, National Police Ukraine

Савельева И. В. Подготовка кадров для Национальной полиции Украины как составляющая государственной политики в сфере высшего образования. – Статья.

В статье охарактеризованы понятия «подготовка кадров», «государственная политика в сфере высшего образования», определены их характерные признаки и на этом основании приведены правовые и теоретические основы определения дефиниции «подготовка кадров для Национальной полиции Украины» как составляющей государственной политики в сфере высшего образования. Доказано, что содержание государственной политики в сфере высшего образования определяется признанием образования государственным приоритетом, от которого зависит историческое, экономическое, социальное, культурное развитие жизни общества.

Ключевые слова: подготовка кадров, высшее образование, государственная политика в сфере высшего образования, уровни высшего образования, степени высшего образования, Национальная полиция Украины.

Реформування системи правоохоронних органів України, що відбувається з огляду на сучасні політичні, соціально-економічні та інтеграційні процеси, передбачає насамперед побудову нової демократичної моделі, спрямованої на служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Найбільш складним у даному процесі є підготовка кадрів для системи МВС України, зокрема й для Національної поліції, що безпосередньо стосується діяльності вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання. Ефективність реформи органів МВС безпосередньо залежить від рівня підготовки фахівців, спроможних надійно захищати права, свободи, інтереси громадян, протидіяти злочинності, забезпечувати громадську безпеку, виконувати інші покладені законом завдання [2, с. 191].

Отже, без модернізації діяльності з підготовки кадрів для органів внутрішніх справ у цілому та Національної поліції, зокрема, у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання ефективність здійснюваних під час реформи заходів не буде відповідати вимогам сьогодення, спрямованим на підвищення престижу поліції, що визначається насамперед професійною підготовкою її працівників.

Проблеми організації системи відомчої вищої освіти, її нормативно-правове регулювання та управління були предметом наукових пошуків таких вітчизняних учених, як В. Б. Авер'янов, А. В. Андреев, М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, М. П. Будзинський,

В. А. Глуховея, О. В. Джафарова, М. М. Дивак, Н. А. Дубіна, А. М. Клочко, О. Є. Користін, В. М. Кульчицький, А. А. Манжула, Б. В. Малишев, Л. Р. Наливайко, В. В. Науменко, О. В. Негодченко, В. П. Петков, Д. О. Поштарук, В. В. Романюк, В. Я. Тацій, В. В. Черней, Ю. С. Шемшученко, О. Г. Шило, В. К. Шкарупа, О. Н. Ярмиш та інших.

Метою статті є визначення дефініції «підготовка кадрів для Національної поліції України» як складової державної політики у сфері вищої освіти. Дослідження слід розпочати з аналізу її складової – поняття «підготовка кадрів».

Наведемо та охарактеризуємо окремі її визначення. Так, деякі науковці визначають досліджуване поняття як формування навичок у певній сфері діяльності: «підготовка кадрів – це формування навичок у працівників з метою застосування отриманих теоретичних знань (в школах, технічних коледжах, інститутах) в конкретній виробничій ситуації» [3]. Таке і подібні визначення поняття «підготовка кадрів», на наш погляд, є невдалими, оскільки зводять процес підготовки кадрів лише до застосування набутих теоретичних знань для формування навичок, слід розуміти, практичних, хоча і це не зазначено у визначенні.

Інші науковці характеризують наведену дефініцію як навчання, під час якого формуються знання та навички у певній професії: «підготовка кадрів – це формування у працівників знань та навичок в окремій професійній сфері, тобто навчання осіб, які не мають професії» [4]; «підготовка кадрів – це виробничо-технічне навчання, спрямоване на отримання необхідної професії чи фаху» [5]; «підготовка кадрів – це процес навчання, в результаті якого людина отримує необхідну теоретичну підготовку та практичні навички» [6]. Такі визначення є не цілком вдалим з погляду на те, що по-перше, не враховують такої обов'язкової складової набуття знань, як формування професійних умінь; по-друге, не містять таких важливих характеристик процесу підготовки кадрів, як системність, необхідність навчання впродовж життя; по-третє, передбачають лише початкову підготовку осіб, які не мають професії.

М. А. Божик, визначаючи термін «підготовка кадрів», наголошує на цілеспрямованості цього процесу та потребі не лише початкової підготовки, а й забезпечення необхідних знань протягом трудової діяльності: «це цілеспрямований процес формування у працівни-

ків організації професійних теоретичних знань, умінь та практичних навичок за допомогою спеціальних методів і форм, необхідних працівникам організації зараз чи в майбутньому» [7].

З огляду на викладене, найбільш вдалим, на наш погляд, є визначення поняття підготовки кадрів як системи освіти, яка дає знання, навички та уміння для виконання роботи у певній галузі діяльності [8]. Якщо виходити з положень Закону України «Про вищу освіту», то слово «система» стосовно вищої освіти передбачає такі елементи, як сукупність вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку кадрів, та рівні й ступені (кваліфікації) вищої освіти [9].

Так, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» [9], початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти передбачає здобуття особою загальних та спеціальних знань, умінь та практичних навичок, необхідних для «виконання типових завдань, що передбачені для первинних посад у відповідній галузі професійної діяльності». Йому відповідає ступінь вищої освіти – молодший бакалавр. Стосовно кадрів Національної поліції України, початковий рівень передбачає первинну професійну підготовку поліцейських з метою набуття ними спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, у т. ч. відповідну спеціальну підготовку щодо зберігання, носіння, застосування і використання вогнепальної зброї [10].

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти передбачає здобуття особою базової вищої освіти, фундаментальних та спеціальних умінь, навичок та теоретичних знань і практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю. Йому відповідає ступінь вищої освіти – бакалавр. Стосовно кадрів Національної поліції України, перший рівень передбачає набуття фундаментальних і спеціальних умінь та знань, достатніх для виконання завдань та обов'язків на посадах середнього складу поліції.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності. Йому відповідає ступінь вищої освіти – магістр. Стосовно кадрів Національної поліції України, другий рівень повністю збігається

з бакалаврським рівнем та є достатнім для виконання завдань та обов'язків на посадах середнього складу поліції, з призначенням на посади наукового та науково-педагогічного складу ВНЗ МВС.

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Йому відповідає ступінь вищої освіти – доктор філософії. Науковий рівень вищої освіти передбачає набуття компетентностей з розроблення і впровадження методології та методики дослідницької роботи, створення нових системоутворюючих знань та/або прогресивних технологій, розв'язання важливої наукової або прикладної проблеми, яка має загальнонаціональне або світове значення. Йому відповідає ступінь вищої освіти – доктор наук.

Стосовно кадрів Національної поліції України, третій та четвертий рівень передбачає підготовку в ад'юнктурі та докторантурі осіб середнього складу поліції. На цих рівнях здійснюється підготовка науково-педагогічних кадрів наукових ступенів доктор філософії та доктор наук, з призначенням на посади наукового та науково-педагогічного складу ВНЗ МВС. Порядок добору кандидатів на навчання до ад'юнктури/докторантури за державним замовленням визначається МВС України відповідно до Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ, поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 15.04.2016 № 315 [11], а також Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у науково-дослідних установах, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України, та вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 28.11.2017 р. № 963 [12].

При цьому, підготовка кадрів є складовою державної політики у сфері вищої освіти. Аналіз наукових та довідкових доробків дозволив виокремити такі дефініції «державна політика у галузі освіти»: «державною освітньою політикою є складова частина політики держави, спрямована на вирішення завдань у сфері освіти, забезпечення потреб особи в освітній галузі та комплектацію органів держави кваліфікованими кадрами з метою духовно-ідеологічного збагачення суспільства й соціально-економічного розвитку держави» [13, с. 35]; як «відповідь на суспільні потреби, вимоги, дії/бездіяльність інших суб'єктів освітньої політики, цілеспрямований, відносно стабільний офіційний курс уряду та підпорядкованих йому установ, спрямований на забезпечення функціонування системи освіти» [14, с. 623]; «цілеспрямована діяльність державних органів щодо забезпечення права кожного на освіту, що досягається завдяки забезпеченню функціонування та розвитку освітньої системи» [15, с. 109]; «складова частина політики держави, сукупність теоретичних ідей, цілей і завдань, практичних заходів розвитку освіти» [16, с. 10]; «цілеспрямований, відносно стабільний офіційний курс уряду, спрямований на забезпечення функціонування системи освіти» [17, с. 9].

Наведені визначення дають підстави для виділення таких характерних ознак поняття «державна політика у сфері вищої освіти»: 1) є складовою політики держави; 2) здійснюється суб'єктами освітньої діяльності – урядом та підпорядкованими йому установами у галузі вищої освіти; 3) являє собою сукупність теоретичних ідей, цілей і завдань, практичних заходів розвитку вищої освіти; 4) спрямована на забезпечення функціонування системи вищої освіти, реалізацію права кожного на освіту, а також підготовку кваліфікованих кадрів.

Державна політика України в галузі вищої освіти регламентується Конституцією України, Рекомендацією МОП № 195 про розвиток людських ресурсів: освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання, Національною доктриною розвитку освіти, законами України «Про освіту» та «Про вищу освіту», іншими нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти та науки України, Міністерства внутрішніх справ України.

Конституція України закріплює право кожного на освіту, а також обов'язок держави щодо забезпечення доступності та безоплатності вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах, а також її розвитку (ст. 53). Положення цієї статті свідчать про

переорієнтацію пріоритетів освіти з держави на особистість. Окрім того, держава виступає гарантом свободи наукової творчості та сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством (ст. 54) [18].

У сенсі підготовки кадрів для Національної поліції України як складової державної політики у сфері вищої освіти вагомим значення набувають положення Рекомендації МОП № 195 про розвиток людських ресурсів: освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання. Так, щодо здійснення політики у галузі освіти та підготовки кадрів вона передбачає, що держави-члени МОП повинні: визначати національну стратегію в галузі освіти і підготовки кадрів; встановлювати керівні принципи здійснення політики в галузі підготовки кадрів на національному, регіональному, місцевому та галузевому рівнях і на рівні підприємств; створювати економічні умови для розвитку освіти і підготовки кадрів; сприяти розвитку системи освіти і підготовки кадрів, яка відповідає національним умовам і практиці; створювати гідні умови для праці кваліфікованих викладачів та педагогів; розробляти національні кваліфікаційні основи, які б сприяли безперервному навчанню працівників, дозволяли привести у відповідність попит і пропозиції фахівців потрібної кваліфікації, згідно з регіональними та місцевими особливостями; і не втрачати прозорість на національному рівні; дотримуватися гендерної політики у сфері освіти, підготовки кадрів і безперервного навчання; забезпечувати доступність освіти, підготовки кадрів і безперервного навчання для осіб з особливими потребами тощо [19].

Мету державної політики у галузі освіти визначає Національна доктрина розвитку освіти, яка полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти [20].

Отже, наведена мета дозволяє виокремити два основні компоненти державної політики у галузі освіти: створення відповідних умов для розвитку освіти протягом життя, а також результат освіти – виховання людини і громадянина.

Окрім того, Національна доктрина розвитку освіти визначає пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку освіти, серед яких слід виокремити ті, що стосуються вищої освіти: постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя; забезпечення економічних і соціальних гарантій для професійної самореалізації педагогічних, науково-педагогічних працівників, підвищення їх соціального статусу; органічне поєднання освіти і науки, розвиток педагогічної та психологічної науки, дистанційної освіти; запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій; створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання, повне забезпечення ними навчальних закладів; створення ринку освітніх послуг та його науково-методичного забезпечення; інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів [20].

Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту» визначають суб'єктів здійснення державної політики у сфері вищої освіти, до яких відносять Верховну Раду України як законодавчий орган, а реалізують її Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. У контексті нашого дослідження слід акцентувати увагу на специфіці вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, яка полягає у їх подвійному підпорядкуванні. Таким чином, до суб'єктів реалізації державної політики у сфері вищої освіти слід також віднести Міністерство внутрішніх справ України та Національну поліцію України.

Окрім того, зазначені закони визначають основні засади, на яких ґрунтується державна політика у сфері вищої освіти: людиноцентризм; забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у т. ч. за ознакою інвалідності; науковий характер освіти; відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством; інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти; інтеграція з ринком праці; академічна свобода; нетерпимість до проявів корупції та хабарництва [21].

До шляхів формування і реалізації державної політики у сфері вищої освіти Закон України «Про вищу освіту» відносить збереження

і розвиток системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти; розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя; створення та забезпечення рівних умов доступу до вищої освіти; розвиток автономії закладів вищої освіти та академічної свободи учасників освітнього процесу; визначення збалансованої структури та обсягу підготовки фахівців з вищою освітою з урахуванням потреб особи, інтересів держави, територіальних громад і роботодавців; створення умов для реалізації випускниками закладів вищої освіти права на працю, забезпечення гарантії рівних можливостей щодо вибору місця роботи, виду трудової діяльності на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності з урахуванням здобутої вищої освіти та відповідно до суспільних потреб тощо [9].

Отже, слід акцентувати, що зміст державної політики у сфері вищої освіти складають, по-перше, визнання освіти державним пріоритетом, від якого залежить розвиток історичного, економічного, соціального, культурного життя суспільства, по-друге, мета державної політики, по-третє, основні засади її здійснення, по-четверте, шляхи формування та реалізації державної політики, по-п'яте – її результат – виховання високопрофесійної людини, здатної навчатися протягом життя, та активного громадянина.

З огляду на викладене, підготовку кадрів для Національної поліції України як складову державної політики у сфері вищої освіти слід розглядати як цілеспрямований процес набуття системних теоретичних знань, формування практичних умінь та навичок в опануванні обраної професії за умови забезпечення суб'єктами освітньої діяльності належного функціонування системи освіти, спрямованої на реалізацію кожною особою права на освіту та задоволення потреб Національної поліції у висококваліфікованих фахівцях, здатних ефективно виконувати покладені на них обов'язки з охорони прав і свобод людини, захисту інтересів держави та суспільства, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Казначеева Д. В. Запровадження вимог нового Закону України «Про вищу освіту» при підготовці фахівців в системі ВНЗ МВС України // Харківський національний університет внутрішніх справ в системі підготовки кадрів України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 26 верес. 2014 р. – Х., 2014. С. 190-192.

3. Елизаров Ю. Ф. Экономика организаций. – М., 2006. 496 с. URL: http://textbook.news/ekonomika-predpriyatiya_826/podgotovka-kadrov-37628.html
4. Управління трудовим потенціалом. Васильченко В. С. та ін. – К., 2005. 403 с. URL: <http://buklib.net/books/31190/>
5. Дейнека А. В Стратегия управления персоналом организации. – Краснодар, 2009. 266 с. URL: <http://www.smartcat.ru/Personnel/StrategiyaUpravleniyaPersonalomOrganizaci.shtml>
6. Карпей Т. В. Экономика, организация и планирование промышленного производства. – Минск, 2004. 328 с. URL: <https://psyera.ru/6849/podgotovka-i-povysheniye-kvalifikatsii-kadrov>
7. Божик М. А. Менеджмент персонала. URL: http://lubbook.org/book_322_glava_48_Pervinnaprofes%D1%96jjna_p%D1%96d%C2%ADg.html
8. Большой экономический словарь /под ред. А. Н. Азрилияна. – М., 1997. 864 с.
9. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII // Відомості Верховної Ради. 2014. № 37-38. Ст. 2004.
10. Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції: наказ МВС України від 16.02.2016 р. № 105 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16/paran14#n14>
11. Порядок добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ, поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 15.04.2016 р. № 315. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0668-16>
12. Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у науково-дослідних установах, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України, та вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, затверджений наказом Міністерства внутрішніх справ України від 28.11.2017 р. № 963. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1534-17>
13. Наливайко Л. П. Трансформація державної освітньої політики в Україні в умовах євроінтеграції // Право і суспільство. 2015. № 3. Ч. 3. С. 31-36.
14. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кремень. – К., 2008. 1040 с.
15. Валєєв Р. Г. Освітнє право України: навч. посібник. – Луганськ, 2011. 287 с.
16. Куклин В. Ж., Беляев С. А. Системные аспекты образовательной политики и управления образованием // Университетское управление. № 326. – С. 10-23.
17. Гальперіна В. О. Освітня політика в трансформаційному суспільстві: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. ...канд. філософ. наук: 09.00.03. – К., 2003. 17 с.
18. Конституція України, 1996 // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

19. Рекомендація № 195 про розвиток людських ресурсів: освіта, підготовка кадрів і безперервне навчання від 17.06.2004 р. http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_532
20. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
21. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради. 2017. № 38-39. Ст. 380.

